

ESBL's, gevaarlijk of niet?

Vleeskuikens krijgen de schuld van de humane problemen met ESBL's. Wat zijn ESBL's en is er inderdaad zo'n duidelijke relatie met pluimvee? Volgens Frans van Knapen, hoogleraar veterinaire volksgezondheid, getuigen veel mediaberichten over dit onderwerp van weinig kennis van zaken.

Hoe zit het wel?

GEESJE ROTGERS

Frans van Knapen heeft zich gestoord aan de berichtgeving over ESBL's, waarin een relatie wordt gelegd tussen het hoge antibioticumgebruik in de vleeskuikenhouderij en de antibioticumresistentie in ziekenhuizen. De berichtgeving staat bol van de onwaarheden, volgens Van Knapen. Waarmee hij allerm minst wil zeggen dat er geen problemen zijn. Die zijn er namelijk wel. ESBL's kunnen er wel degelijk voor zorgen dat bepaalde antibiotica onwerkzaam worden, waardoor ziekten met die antibiotica niet meer te genezen zijn. En er wordt naar zijn mening wel degelijk te veel antibiotica gebruikt in de veehouderij, zeker ook in de vleeskuikenhouderij. Aan de verbanden die worden gelegd, valt echter het nodige af te dingen.

ESBL's en pluimvee

De aandacht voor ESBL's is van redelijk recente datum. Tot voor een aantal jaren had niemand er nog van gehoord. Van Knapen: "Vijf jaar geleden belde ik voor het eerst met het RIVM voor informatie. Het idee was toen dat ESBL's nauwelijks een rol van betekenis vormden in de resistentieproblematiek." Enkele jaren later onderzochten Van Knapen en zijn onderzoeksteam in welke mate pluimvee besmet was met ESBL's. "Wij schrokken van de uitkomsten: in zo'n 60 procent van de koppels bleken ze voor te komen. Wij vermoedden een relatie tussen het ontstaan van ESBL's en het gebruik van cefalosporinen. Deze antibioticagroep wordt vooral in de vleeskuikenhouderij toegepast om de uitval onder jonge kuikens te verminderen. Het is een preventieve behandeling." Het is niet bekend in welke mate ESBL's bij

andere landbouwhuisdieren voorkomen. In ziekenhuizen zorgen ESBL's ervoor dat behandelingen met sommige antibiotica niet meer aanslaan. Het punt waarop sommige ziektekiemen met geen enkel antibioticum meer aangepakt kunnen worden, komt snel dichterbij. Een zorgelijke situatie, vindt Van Knapen. Dat met de beschuldigende vinger richting het pluimvee wordt gewezen, omdat daar veel ESBL's voorkomen en ook op kippenvlees veel ESBL's zitten, gaat Van Knapen te ver. Er zijn heel veel soorten ESBL's en het is maar zeer de vraag of het hier om dezelfde soort gaat. Van Knapen denkt in heel veel gevallen van niet.

ESBL's op kippenvlees

Het gros van het kippenvlees in de winkel bevat resistente ESBL-bacteriën, conclu-

deert medisch microbioloog Jan Kluytmans van het Amphia Ziekenhuis in Breda in de media. Op 88 procent van de stukjes bemonsterde kip werden de ESBL's gevonden. Kluytmans bevindingen zorgen voor angst onder consumenten. Zij richten hun boze blik op de pluimveehouders. Dat een wetenschapper als Kluytmans zo gemakkelijk relaties legt, baart Van Knapen zorgen. Voor hem is het zeer de vraag of al die ESBL's op het kippenvlees afkomstig zijn van de kip zelf of dat ze er later door tussenkomst van de mens 'op zijn gesmeerd'. Het vermoeden is dat vooral dat laatste niet onbelangrijk is. Van Knapen: "De ESBL's die we aantreffen bij levend pluimvee, zijn hoogstwaarschijnlijk andere dan die we vinden op het kippenvlees. Op het vlees treffen we vooral menselijke ESBL's aan, een soort die we bij levend pluimvee bijna

Wat zijn ESBL's?

ESBL's (Extended Spectrum Betalactamase) zijn stoffen (enzymen) gemaakt door bacteriën. Deze stoffen kunnen antibiotica als cefalosporinen en penicillinen afbreken, waardoor de bacteriën ongevoelig worden voor deze belangrijke antibiotica. Andere antibiotica zijn dan nog wel werkzaam. Bacteriën met ESBL's komen steeds vaker voor in onze ziekenhuizen en ook daarbuiten, bijvoorbeeld bij urineweginfecties. Omdat een infectie door een dergelijke bacterie moeilijker te behandelen is, bestaat er in de gezondheidszorg zorg over deze toename. ESBL's hebben als eigenschap dat zij overdraagbaar zijn tussen bacteriën.

Hoogleraar Frans van Knapen.

FOTO: MAURITS BOSGOED

FOTO: UNIVERSITEIT UTRECHT

FOTO: TWAN WIERMANS

De ESBL's die wij aantreffen op kip betreffen met name menselijke ESBL's, een soort dus die wij op levend pluimvee nagenoeg niet aantreffen. Op zich is dat niet raar, want overal waar mensen wonen, komen die ESBL's zeer algemeen voor in de omgeving.

niet zien.” Op zich is het niet verwonderlijk dat vlees besmet raakt met menselijke ESBL's. Ze komen namelijk zeer algemeen in de omgeving voor: in het oppervlaktewater, op handen van mensen, op het aanrecht in keukens, op het kropje sla enzovoorts. “Overal waar mensen wonen, komen ESBL's voor in de omgeving. Er is bijvoorbeeld onderzoek gedaan naar ESBL's bij wilde vossen. Uit dit onderzoek bleek dat de vossen in door mensen bewoonde gebieden deze bij zich droegen. De vossen in onbewoonde gebieden waren er vrij van.”

Zorgvuldig met antibiotica

De bevindingen van Van Knapen houden allerm minst in dat pluimveehouders en hun dierenartsen nu rustig achterover kunnen leunen. De pluimveehouderij levert wel degelijk een grote bijdrage aan de toename van de ESBL's en daarmee de ongewenste resistentieontwikkeling tegen antibiotica. “Wij gebruiken te veel antibiotica. En te veel antibioticumsoorten die wij niet zouden moeten willen gebruiken.” ‘Het antibioticumgebruik bij landbouwhuisdieren is in 2008 voor het eerst gedaald’. Dat kopte de agrarische pers

enkele weken geleden, na publicatie van de jaarlijkse Maranrapportage. Voor Van Knapen is dit geen reden voor een feestje. “De maat waarmee het gebruik gemeten wordt, deugt niet. Nu is dat in tonnage (gram per kilogram levend gewicht) en het is heel gemakkelijk om het tonnage terug te brengen. Kwestie van overstappen op de moderne antibiotica, daarvan heb je per dosering veel minder grammen nodig. Dan heb je meteen de doelstelling van 50 procent minder gehaald”, zegt Van Knapen met de nodige ironie. “Maar het zijn juist die moderne antibiotica, die wij in de veehouderij moeten vermijden. Deze antibiotica moeten behouden blijven voor de humane gezondheidszorg! Veel beter is het om het gebruik uit te drukken in ‘dagelijkse doseringen per dier per jaar’. Dan doet het gebruikte antibioticum er niet toe.” Volgens Van Knapen worden in de veehouderij te vaak antibiotica gebruikt die men liever niet zou moeten toepassen bij dieren, puur vanuit oogpunt van resistentieontwikkeling. Dit voorjaar besloot dierenartsenorganisatie KNMvD het, in feite ‘off-label’, gebruik van cefalosporinen, een groep van antibiotica, bij pluimvee te stoppen. Een stap in de gewenste richting.

Van Knapen pleit voor volledige transparantie van het antibioticumgebruik, zowel van het voorschrijven door de dierenarts als het gebruik op de bedrijven. Dus: hoeveel en wát er gebruikt wordt. “En daarop moet goed gecontroleerd worden, en waar nodig gesanctioneerd.” §

Aandachtspunten voor veehouder en dierenarts

1. Matig het gebruik van antibiotica.
2. Stop met de preventieve toepassing van cefalosporines bij eendagskuikens.
3. Artsen en dierenartsen moeten beter samenwerken. Zodra er een probleem is, zoals de ESBL's, maar ook Q-koorts en MRSA, wordt er niet meer samengewerkt aan een oplossing, maar wordt er een schuldige aangewezen. Het is absurd om te zeggen: ‘De kip heeft het gedaan’. Daarmee los je het probleem niet op. De kip is niet het probleem, maar de ESBL's.
4. Veehouder en dierenarts, geef de maatschappij volledige openheid in de hoeveelheden en de soorten antibiotica die worden toegepast op het bedrijf.